

Piotr KOZŁOWSKI

Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej

im. gen. bryg. Jana Tomasza Gorzechowskiego – Przemyśl

KAWALEROWIE KRZYŻA I MEDALU NIEPODLEGŁOŚCI W STRAŻY GRANICZNEJ II RP

Dokonując kwerendy teczek personalnych strażników granicznych w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie oraz w Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie, na podstawie których sporządzałem biogramy przedwojennych strażników, znalazłem w Opisie Służbowym¹ w punkcie nr 8 dotyczącym posiadanych orderów i odznaczeń wpis o treści „Krzyż Niepodległości” lub „Medal Niepodległości”. Zapis ten znajdował się w aktach osobowych u stosunkowo niewielkiej liczby oficerów i strażników granicznych służących wówczas w Małopolsce. Już sam fakt, iż posiadały go nieliczne osoby, które miały dodatkowo niezwykle ciekawe życiorysy i szczyły się tym odznaczeniem wpłynął na to, że postanowiłem poszukać informacji na ten temat.

Kolejnym motywem do poszukiwań było wydawnictwo okolicznościowe przedwojennej SG z okazji 10-lecia istnienia formacji, w którym została zamieszczona lista odznaczonych funkcjonariuszy SG. Z zamieszczonej listy wynikało, iż w hierarchii polskich odznaczeń, Krzyż Niepodległości zajął drugie miejsce po orderze *Virtuti Militari*.

Historia Krzyża i Medalu Niepodległości jest niezwykle krótka. Odznaczenie zostało ustanowione Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 października 1930 roku. Krzyż i Medal Niepodległości był po Orderze *Virtuti Militari* najważniejszym odznaczeniem wojskowym okresu II Rzeczypospolitej. Jednak propozycja utworzenia nowego odznaczenia, którym można byłoby uhonorować cywilnych obywateli Rzeczypospolitej biorących udział w działaniach niepodległościowych

¹ Opis Służbowy był podstawowym dokumentem w aktach osobowych przedwojennych oficerów i strażników. Zawierał podstawowe dane personalne o strażniku i jego rodzinie, wykształceniu, ukończonych kursach, posiadanych odznaczeniach, przebiegu służby wojskowej w armii zaborczej oraz w Wojsku Polskim, przebiegu służby cywilno – państwowej, przebiegu służby w Straży Celnej oraz Straży Granicznej. Był zakładany przez służby kancelaryjne z chwilą rozpoczęcia służby funkcjonariusza i zawierał 12 stron. Opis Służbowy przeznaczony dla szeregowych był koloru zielonego i zawierał fotografię strażnika, natomiast oficerski był koloru jasnobłękitnego i nie zawierał zdjęcia. Opis służby był sporządzany w dwóch egzemplarzach, duplikat był przechowywany w kancelarii sztabu okręgu, natomiast oryginał znajdował się we właściwym dla miejsca pełnienia służby Inspektoracie Okręgowym.

wych, została zainicjowana przez środowisko byłych działaczy Polskiej Partii Socjalistycznej stosunkowo późno, bo dopiero w 1928 roku. W tym okresie gorącą orędowniczką ustanowienia nowego odznaczenia była między innymi Aleksandra Piłsudska, żona Józefa Piłsudskiego. Wywodząc się ze środowiska PPS-u, argumentowała ideę utworzenia nowego odznaczenia tym, iż w Wojsku Polskim po latach niebytu został przywrócony wojskowy Order Virtuti Militari, a następnie został ustanowiony Krzyż Walecznych, którym nagradzano za czyny bohaterskie na polu walki, natomiast zapomniano o tych, którzy nigdy w wojsku nie służyli, a posiadali bardzo duże zasługi dla powstania Rzeczypospolitej.

W grudniu 1928 roku, wykorzystując rocznicę 10-lecia istnienia Państwa Polskiego, z inicjatywy grupy oficerów Wojska Polskiego doszło do spotkania z ówczesnym premierem Rzeczypospolitej prof. Kazimierzem Bartlem oraz prezydentem Ignacym Mościckim, w czasie którego gen. Kazimierz Sosnkowski poinformował uczestniczących w spotkaniu o pilnej potrzebie naprawienia krzywdy w związku z pominięciem przy odznaczaniu Orderem Polonia Restituta licznej rzeszy obywateli zasłużonych dla sprawy niepodległości Polski². Podczas kolejnego spotkania, do którego doszło 18 grudnia 1928 roku w Belwederze, ukonstytuowała się grupa inicjatywna, jako „*Główna Komisja dla Odznaczeń za pracę niepodległościową udzielonych w 10 rocznicę powstania Państwa Polskiego*”³. Rozpoczęcie prac komisji doprowadziło do ustanowienia nowego odznaczenia. W trakcie kolejnego posiedzenia Komisji, postanowiono powołać komisje środowiskowe, które zajmowałyby się weryfikowaniem i opiniowaniem wniosków składanych o odznaczenie. Z czasem liczba komisji środowiskowych wzrosła do 30 i obejmowała całe spektrum ruchu niepodległościowego, począwszy od byłych uczestników powstania styczniowego 1863 roku, aż po uczestników wydarzeń na Śląsku Cieszyńskim w 1919 roku. W trakcie kolejnych miesięcy prac Komisji: opracowano statut, zatwierdzono również projekt odznaczenia oraz wzory dyplomów⁴.

² K. Filipow „*Krzyż i Medal Niepodległości*”, Białystok 1989, s. 8.

³ Tamże, s. 8.

⁴ Projektantem odznaczeń był profesor Mieczysław Kotarbiński, natomiast wykonawcą większości egzemplarzy był znakomity warszawski grawer Wiktor Gontarczyk. „*Odznaczenie Krzyż Niepodległości jest krzyżem równoramiennym z brązu połączanego o wym. 42 x 42. Ramiona Krzyża o przekroju spłaszczonego ośmioboku rozszerzonego na krawędziach złotanego pośrodku kwadratową tarczą; na awersie ramiona krzyża są pokrywane czarna emalią, podzielona paskiem złotonym na którym, a ramionach jest wybitny napis: BOJOWNIKOM – NIEPODLEGŁOŚCI; w sześciokątnej tarczy środkowej jest umieszczony stylizowany orzeł, wykonany na zasadzie wklęsłego reliefu; na rewersie cała powierzchnia krzyża złotana, bez emalii*”. Krzyż Niepodległości z Mieczami jest taki sam jak ww. krzyż z tym, że „(...) ponad jego górnym ramieniem są umieszczone dwa skrzyżowane, złote miecze, połączone ażurowym ornamentem”. Medal Niepodległości ma okrągły kształt o średnicy 35

Po upływie prawie dwóch lat starań różnych środowisk kombatanckich oraz po przygotowaniu projektu rozporządzenia, w październiku 1930 roku Ignacy Mościcki, Prezydent Rzeczypospolitej, podpisał rozporządzenie, na mocy którego został ustanowiony Krzyż i Medal Niepodległości „(...) celem odznaczenia osób, które zasłużyły się czynnie dla niepodległości Ojczyzny w okresie przed wojną światową lub podczas jej trwania oraz w okresie walk orężnych polskich w latach 1918 - 1921, z wyjątkiem wojny polsko - rosyjskiej na obszarze Polski”⁵. Tak więc ideą tego odznaczenia było wyróżnienie osób za szczególne zasługi i wkład pracy na polu pracy niepodległościowej, jednocześnie było też formą podziękowania Rzeczypospolitej dla jej często już zapomnianych bohaterów.

Co ciekawe przygotowując projekt rozporządzenia zadbano również o to, aby wśród odznaczonych znaleźli się również ci, którzy z bronią w ręku walczyli o niepodległość, a nie byli wojskowymi. Był to ukłon w kierunku byłego środowiska bojowników Organizacji Bojowej PPS, którzy zbrojnie walczyli z imperium carskim podczas Rewolucji w Królestwie Polskim w latach 1905 - 1907. Zgodnie z zapisem art. 3 cytowanego rozporządzenia, który zawierał jednocześnie kryteria jego nadawania, Krzyż i Medal Niepodległości był nadawany tym: „(...) którzy walczyli z bronią w ręku o Niepodległość Ojczyzny, przed wojną światową lub poza szeregami armii względnie walką tą kierowali, może być przyznany /Krzyż Niepodległości z mieczami/ (...)”. Wśród tej grupy odznaczonych znalazł się między innymi gen. bryg. Jan Tomasz „Jur” Gorzechowski. Powyższy zapis rozporządzenia przyczynił się z kolei do tego, iż odznaczenie to posiadało, aż trzy klasy:

- Krzyż Niepodległości z Mieczami,
- Krzyż Niepodległości,
- Medal Niepodległości.

Zgodnie z zapisem art. 4 rozporządzenia, Krzyż i Medal Niepodległości nadawał Prezydent Rzeczypospolitej na podstawie wniosków sporządzonych przez Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości po zaopiniowaniu przez Prezesa Rady Ministrów. Aby wypełnić wymogi formalne

mm i jest bity w brązie. „Na awersie w polu środkowym znajduje się wyobrażenie trzech hydr, przebitych trzema mieczami, a w otoku napis BOJOWNIKOM – NIEPODLEGŁOŚCI; na rewersie pośrodku litery R. P. Wstążka trzech odznaczeń jest jednakowa szerokości 37 mm czarna z paskiem czerwony szer. 3 mm wzdłuż boków”. W. Bigoszevska „Polskie ordery i odznaczenia”, Warszawa 1989, s. 61.

⁵ Art. 1 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 października 1930r. o Krzyżu i Medalu Niepodległości. Dz. U. z dnia 05.11.1930r., nr 75, poz. 591

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

związane z utworzeniem kapituły, której zadaniem była weryfikacja wniosków i przygotowywanie list osób do oznaczenia, 6 listopada 1930 roku prezydent Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki nadał pierwsze 10 odznaczeń osobom⁶, które automatycznie utworzyły Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości. W skład utworzonego wówczas komitetu, który ukonstytuował się już 7 listopada 1930 roku, weszli: marszałek Józef Piłsudski, który został jednogłośnie wybrany przewodniczącym komitetu oraz Aleksandra Piłsudska i Walery Sławek, którzy zostali mianowani zastępcami przewodniczącego. Sekretarzem generalnym komisji został mianowany Wacław Jędrzejowicz. Kolejnymi osobami, które w 1930 roku zastały uhonorowane tym odznaczeniem, byli weterani powstania styczniowego⁷.

Wprowadzając w 1930 roku nowe odznaczenie państwowe, ustawodawca określił również jego rangę, stwierdzając że „(...) Krzyż Niepodległości zajmuje w kolejności orderów i odznaczeń polskich miejsce przed Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski zaś Medal Niepodległości przed srebrnym Krzyżem Zasługi”⁸, co niewątpliwie czyniło go odznaczeniem o wysokiej randze społecznej. W początkowym okresie Krzyż i Medal Niepodległości był odznaczeniem cywilnym, jednak po niespełna kilku miesiącach, w marcu 1931 roku została zmieniona jego ranga i odznaczenie zaliczono do odznaczeń wojskowych⁹, co z kolei wpłynęło również na podniesienie prestiżu osób nim odznaczonych.

Osoby wyróżnione tym odznaczeniem nabywały go na własny koszt. W 1930 roku Krzyż Niepodległości z Mieczami wraz z dyplomem kosztował 19 złotych, Krzyż Niepodległości – 18 złotych, natomiast Medal Niepodległości 8 złotych. Osoba, której przyznano odznaczenie, po wpłaceniu pieniędzy na konto komitetu otrzymywała go drogą pocztową.

⁶ Pierwszymi osobami odznaczonymi Krzyżem Niepodległości zostali: marszałek Józef Piłsudski; Aleksandra Piłsudska – działaczka PPS oraz POW, żona Józefa Piłsudskiego; Aleksander Prystor – członek Organizacji Bojowej PPS; gen. Kazimierz Sosnkowski, założycie Związku Walki Czynnej, szef sztabu I Brygady Legionów; gen. Edward Śmigły Rydz – członek Związku Walki Czynnej, oficer I Brygady Legionów; gen. Julian Stachiewicz – członek Związku Strzeleckiego, oficer legionów; ppłk dypl. Walery Sławek – członek Organizacji Bojowej PPS, oficer I Brygady Legionów, polityk okresu II RP; płk dypl. Adam Koc, członek Związku Walki Czynnej oraz Związku Strzeleckiego, polityk okresu II RP; płk dypl. Wacław Jędrzejowicz, współtworzył Polską Organizację Wojskową, służył w I Brygadzie Legionów, działacz państwowy II RP; gen bryg. lek. Jan Kołata – Srzednicki – działacz PPS, służył w II Brygadzie Legionów, inspektor Służby Zdrowia w wojsku.

⁷ K. Filipow „*Krzyż i Medal Niepodległości*”, Białystok 1989 s. 30.

⁸ Art. 6 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 października 1930r. o Krzyżu i Medalu Niepodległości.

⁹ Art. 1 Ustawy z dnia 21 marca 1931 roku o zmianie rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 października 1930r. o Krzyżu i Medalu Niepodległości, Dz. U. nr 31 poz. 216.

Nazwiska osób odznaczonych Krzyżem lub Medalem Niepodległości były publikowane w Monitorze Polskim. W latach trzydziestych, z wnioskami o przyznanie Krzyża lub Medalu Niepodległości, występowały do Komitetu zarówno osoby prywatne, jak i stowarzyszenia i organizacje kombatanckie, które chciały uhonorować w ten sposób swoich członków.

Początkowo z wnioskami o nadanie odznaczenia można było się ubiegać do dnia 31 grudnia 1932 roku, jednak termin ten wielokrotnie przedłużano. Po śmierci marszałka Józefa Piłsudskiego, w 1935 roku Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości wobec ogromu nierozpatrzonych wniosków o nadanie odznaczenia wznowił swoją działalność. Nowym przewodniczącym komitetu został wybrany Walery Sławek, a na miejsce nieżyjących już członków powołano, gen. Mieczysława Dąbkowskiego oraz płk. dypl. rez. Bolesława Świdzińskiego¹⁰.

W 1937 roku termin działalności komisji został ponownie przedłużony do dnia 30 czerwca 1938 roku, przy czym rozpatrzeniu miały podlegać tylko wnioski złożone do komisji w terminie do dnia 31 grudnia 1937 roku¹¹. Po zakończeniu prac w 1938 roku, dokumentacja komisji Krzyża i Medalu Niepodległości miała zostać przekazana do Instytutu im. J. Piłsudskiego. Jednak wydarzenia, jakie miały miejsce pod koniec 1938 roku, związane z przyłączeniem do Polski terytorium Zaolzia i niewielkich obszarów na Spiszu i Orawie, przyczyniły się do przedłużenia po raz ostatni terminu prac komitetu i utworzenia kolejnej komisji „Powstanie na Śląsku Cieszyńskim za Olzą”. Zadaniem nowopowstałej komisji była weryfikacja wniosków o nadanie odznaczeń dla uczestników operacji na południu Polski.

Odznaczenie Krzyż Niepodległości lub Medal Niepodległości oprócz zaszczytów i honorów z tytułu jego posiadania, przynosiło również wymierne korzyści dla jego posiadacza w postaci prawa wyborczego do Sejmu, zniżek na przejazdy kolejowe, prawo do pierwszeństwa przyjmowania dzieci do szkół samorządowych i zakładów naukowych oraz zwolnienie od opłat administracyjnych w tych szkołach. Ponadto odznaczeni mieli pierwszeństwo zatrudnienia przy obsadzie na wolne stanowiska w urzędach oraz przedsiębiorstwach. Kolejnym niezwykle ważnym przywilejem dla odznaczonych, była możliwość zaliczenia okresu działalności niepodległościowej do wysługi emerytalnej¹².

¹⁰ K. Filipow „*Krzyż i Medal Niepodległości*”, Białystok 1989 s. 45.

¹¹ Art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 10 marca 1937r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 października 1930 r. o Krzyżu i Medalu Niepodległości. Dz. U. nr 18 poz. 117.

¹² W. Bigoszevska „*Polskie ordery i odznaczenia*”, Warszawa 1989, s.63.

Zgodnie z zapisem ustawy otrzymany Krzyż lub Medal Niepodległości można było utracić na podstawie prawomocnego wyroku sądowego, powodującego utratę orderów i odznaczeń oraz na podstawie zatwierdzonego przez Prezydenta Rzeczypospolitej orzeczenia Sądu Honorowego dla odznaczonych Krzyżem lub Medalem Niepodległości¹³. W tym okresie na podstawie orzeczeń Sądu Honorowego odebrano 67 wyróżnień¹⁴.

W latach 1930 – 1938 po rozpatrzeniu ponad 150 tys. wniosków nadano w trzech klasach ponad 88 tys. odznaczeń, w tym Krzyżem Niepodległości z Mieczami zostało odznaczonych 1816 osób, Krzyżem Niepodległości 35 258 osób oraz Medalem Niepodległości 51 735 osób. Należy podkreślić, odznaczeniem tym zostało uhonorowanych 461 czynnie służących funkcjonariuszy Straży Granicznej. Krzyżem Niepodległości z Mieczami byli odznaczeni między innymi:

- *gen. bryg. Stefan Paślawski*, pierwszy komendant Straży Granicznej;
- *gen. bryg. Jan Tomasz „Jur” Gorzechowski*, komendant Straży Granicznej w latach 1928 – 1939;
- *gen. bryg. Walerian Czuma*, ostatni komendant przedwojennej Straży Granicznej.

Wybuch drugiej wojny światowej we wrześniu 1939 roku, a w konsekwencji upadek II Rzeczypospolitej zakończył działalność Komitetu, a tym samym nadawanie Krzyża i Medalu Niepodległości. Historia drugiej wojny światowej to walka narodu polskiego z agresorem hitlerowskim oraz komunistycznym. Wśród bojowników o wolną i niepodległą Polskę oraz ofiar zbrodni reżimów totalitarnych można odnaleźć nazwiska osób odznaczonych tym jakże zaszczytnym odznaczeniem. Przykładem tego mogą być oficerowie Straży Granicznej: komisarz Tadeusz Chełmecki, zamordowany w 1940 roku w Twerze oraz emerytowany inspektor Jan Góra, który po procesie wytoczonym przed sowieckim sądem, otrzymał wyrok 8 lat pobytu w Gułagu i został zesłany na Syberię.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej w Polsce komunistycznej nie przystąpiono już z przyczyn politycznych do reaktywowania tego odznaczenia. Natomiast rząd Polski znajdujący się na emigracji w Londynie podtrzymując tradycje niepodległościowe podjął starania o jego reaktywację. Dekretem z dnia 14 sierpnia 1954 roku wznowił przyznawanie Krzyża i Medalu Niepodległości pod nazwą „*Krzyż i Medal Niepodle-*

¹³ Art. 9 ustawy z dnia 10 marca 1937 r. o zmianie rozporządzenia z dnia 29 października 1930 roku o Krzyżu i Medalu Niepodległości, Dz. U. nr 18 poz. 117.

¹⁴ K. Filipow, tamże s. 45.

głości Polski Podziemnej". Po wznowieniu tego odznaczenia, 12 sierpnia 1954 roku przyznano jedenaście Krzyży Niepodległości z Mieczami. Podczas pierwszego nadania odznaczeń wyróżniono wówczas między innymi miasto stołeczne Warszawę oraz pośmiertnie: gen. Stefana Grota – Roweckiego, ojca Maksymiliana Kolbe oraz ostatniego prezydenta miasta Warszawy – Stefana Starzyńskiego¹⁵.

Należy podkreślić, że pamięć o Krzyżu Niepodległości i bohaterach walk o niepodległą Polskę przetrwała do czasów współczesnych. W 2010 roku, po ponad 70 latach nieobecności odznaczenia w życiu państwa, powrócono do idei Krzyża Niepodległości. Na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 roku ustanowiono Order Krzyża Niepodległości, który jest w zamierzeniu ustawodawcy kontynuacją ustanowionego Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 października 1930 Krzyża i Medalu Niepodległości. Order Krzyża Niepodległości stanowi uhonorowanie dla tych osób, które w latach 1939 – 1956 założyły się dla obrony niepodległości Polski.

Podsumowując należy podkreślić, iż Krzyż i Medal Niepodległości w okresie międzywojennym był szczególnym odznaczeniem, podziękowaniem Rzeczypospolitej dla bojowników o jej niepodległość, wśród których znajdowali się oficerowie i szeregowi Straży Granicznej. To właśnie z szeregów bojowników o wolną i niepodległą Polskę, rekrutowali się przyszli obrońcy granic Drugiej Rzeczypospolitej. Ich niezwykle życiorysy, a zwłaszcza zaangażowanie po 1 września 1939 roku w walkę o niepodległą ojczyznę, w wielu przypadkach okupione najwyższą ofiarą, świadczy o tym, iż odznaczenie to było nadawane osobom nietuzinkowym.

¹⁵ K. Filipow, tamże s. 57

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Poniżej: kopia stron wniosku odznaczenia o nadanie Krzyża Niepodległości przodownika Władysława Szpakowskiego, kierownika Placówki II Linii Przemysłu (w latach 1935 – 1939) ubiegającego się o przyznanie Krzyża Niepodległości. Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie, Zespół Akt SG syn nr 416/679.

MINISTER SPRAW WOJSKOYCH Warszawa, dnia 31 V 1929 r.

14
4331.

WNIOSEK **S** **K** 15

o nadanie SZPAKOWSKIEMU Władysławowi

Op. **KRZYŻ NIEPODLEGŁOŚCI** **KRZYŻA ZA SŁUGĘ**

1	Imię i nazwisko kandydata	SZPAKOWSKI Władysław
2	Zawód (ewent. z podaniem tytułu zawodowego) Stanowisko Tytuł naukowy „ urzędowy	st.straż.graniczny
3	Dokładny adres	Repty Nowe - pow.Tarnowskie Góry Góry Śląsk
4	Rodzaj odznaczenia	KRZYŻ NIEPODLEGŁOŚCI
5	Stopień proponowanego odznaczenia	KRZYŻ NIEPODLEGŁOŚCI
6	Życiorys	Ur.6.IX.1897.w Nowem Mieście pow.Dobromil. Od r.1913 pracuje w Dr.Strzeleck. w Prze- mysłu. Od 16.VIII.1914. -13 komp.3 pp.Leg.Pol. Od 16.II.1918.-16.IV.1918.Internowany na węgrzech w Marmaros-Sziget. Od 1.XI.1918.-21.III.1921.w wojsku pol. Od 21.III.1921.do chwili obecnej - pracuje w.straży celnej.-

4	<p>Szczegółowe uzasadnienie odznaczenia w myśl art. 1 ustawy o ustanowieniu „Krzyża Zasługi”</p>	<p>Od roku 1913. pracuje w Drużynie Strzeleckiej w Przemysłu. W czasie wybuchu wojny organizuje pluton złożony z 40-tu członków uzbraja, umundurowuje z datków zebranych od społeczeństwa i wstępuje do 13 komp. 3 p.p. Leg. Pol.- Jest czynnym ideowym, wytrwałym i nieustraszonym bojownikiem za wolność Ojczyzny.- Swym przykładem i zrozumieniem jak i też pracą przyczynia się do powiększenia oddziałów Legjonowych.- W czasie niewoli na Węgrzech pracuje wśród kolegów oświatowo i wzmacnia kolegów słabszych na duchu.-</p>
15	<p>Uzasadnienie stopnia odznaczenia (art. 4 ustawy)</p>	
16	<p>Zwięźle wymienienie zasług (czynów), które mają być przytoczone w zarządzeniu jako uzasadnienie odznaczenia</p>	<p>Wytrwałą i owocną pracą w szeregach Zw. Strzeleckiego w r. 1913-1914 i w czasie niewoli na Węgrzech w roku 1918.-</p>

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Kopia pierwszej strony kwestionariusza osobowego odznaczenia Krzyża i Medalu Niepodległości przodownika Władysława Szpakowskiego kierownika Placówki II Linii Przemyśl (w latach 1935 – 1939) ubiegającego się o przyznanie Krzyża Niepodległości. ASG w Szczecinie Zespół Akt syn nr 416/679.

502

BIURO KOMITETU KRZYŻA I MEDALU NIEPODLEGŁOŚCI

prosi uprzejmie o wypełnienie niniejszego kwestionariusza i niezwłoczne przesłanie pod adresem:
Warszawa 11, Aleje Ujazdowskie № 1.

11/2 8/10.34 24 X 31

K. Komitet wysłał dyplom wraz z odznaczeniem po otrzymaniu wypełnionego kwestionariusza przez odznaczanego lub jego rodzinę

KWESTJONARIJUSZ
(wypełnia odznaczony, a za nieżyjącego — jego rodzina)

Dokładnie:

Nazwisko Szpakowski Władysław (ewentualnie pseudonim)

O ile zamężna — nazwisko rodowe _____

Imię Władysław.

Zawód St. strażnik graniczny.

Data urodzenia 6.IX.1897 r.

Imiona rodziców Antoni i Anna

Nazwisko rodowe matki Szkorska.

Miejsce urodzenia:

Miasto Nowe Miasto.

Wieś _____

Gmina _____

Powiat Dobroni.

Województwo Lwowska.

Wysłano pocztą
3 LIST 1934

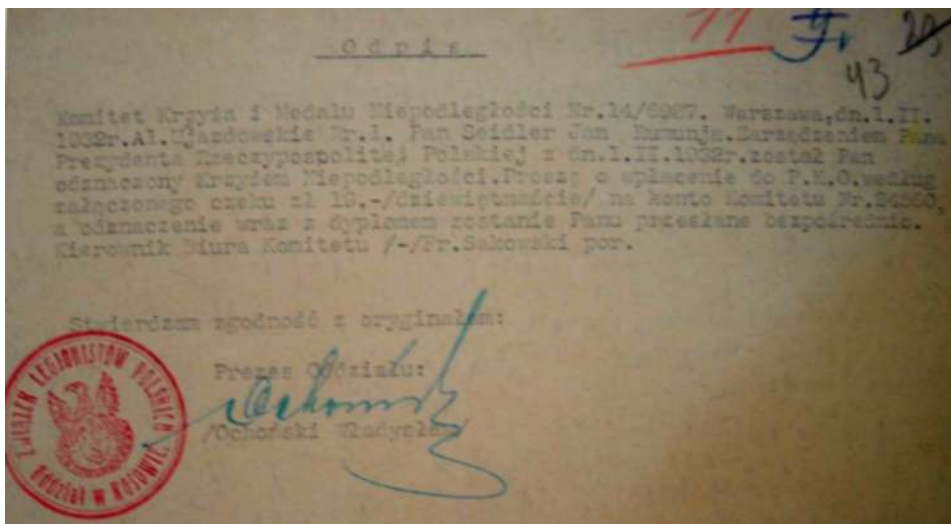
Dokładny adres obecny (miasto, wieś, gmina, powiat, województwo, poczta):
Repty Nowe, pow. Tarnobrzeskie Góry, wojew. Śląskie.

Podpis wypełniającego kwestionariusz
Władysław Szpakowski
/ Szpakowski Władysław./

Repty Nowe, dnia 27. X. 1934 r.

Reprodukcja zdjęcia Krzyża i Medalu Niepodległości. Od lewej: Krzyż Niepodległości z Mieczami, Krzyż Niepodległości, Medal Niepodległości. Źródło: W. Bigoszewska „Polskie Ordery i Odznaczenia” Warszawa 1989r. s. 61, 62.

Kopia zawiadomienia Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości o przyznaniu strażnikowi Janowi Seidlerowi Krzyża Niepodległości. CDIA we Lwowie, Zespół akt osobowych Fond 204/2/2030, s. 43.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Wykaz funkcjonariuszy pełniących służbę w 1938 roku w Straży Granicznej odznaczonych Krzyżem Niepodległości¹⁶.

Krzyż Niepodległości z Mieczami

- gen. bryg. Jan „Jur” Gorzechowski
- ppłk. dypl. Zych Ludwik
- nadinspektor Jakub Witalis Chmura
- inspektor Franciszek Rudolf Burian
- komisarz Edward Makowski
- przodownik Stanisław Dębski

Krzyż Niepodległości

mjr Jan Michalski III, nadinspektor Marian Rosołowicz, nadinspektor Wacław Spiczyński, inspektor Karol Bacz, inspektor Bolesław Czajkowski, inspektor Marian Figler, inspektor Bolesław Rodkiewicz, inspektor Franciszek Ślęczka, inspektor Franciszek Smołucha, inspektor Gustaw Świdorski, inspektor Marcin Zalewski, nadkomisarz Franciszek Hałgas, nadkomisarz Kazimierz Ickowicz, nadkomisarz Stefan Kardaszewski, nadkomisarz Aleksander Kuźmiński, nadkomisarz Edward Okulski, nadkomisarz Wilhelm Pfister, nadkomisarz Zdzisław Ruciński, nadkomisarz Marian Skibiński, nadkomisarz Józef Ślęczka, nadkomisarz Władysław Słoka, nadkomisarz Kazimierz Jan Suchorzewski, nadkomisarz Bronisław Trojanowski, nadkomisarz Józef Waligórski, nadkomisarz Tadeusz Wróbel, nadkomisarz Tadeusz Zieliński, komisarz Tadeusz Chełmecki, komisarz Tadeusz Chmielowski, komisarz Tadeusz Selinger, komisarz Karol Doczekał, komisarz Leon Ferencowicz, komisarz Kazimierz Gut, komisarz Zygmunt Horyszowski, komisarz Józef Jakubiec, komisarz Kazimierz Kostecki, komisarz Stanisław Leszak, komisarz Stefan Mróz, komisarz Władysław Ochojski, komisarz Jan Passowicz, komisarz Jan Patla, komisarz Bronisław Peszkowski, komisarz Władysław Przybylski, komisarz Władysław Pszon-

¹⁶ Wykaz odznaczonych oficerów i strażników Krzyżem Niepodległości opracowano na podstawie: „*Na straży granic Rzeczypospolitej, Wydawnictwo pamiątkowe z okazji X-lecia Straży Granicznej 1928 - 1938*” Cząty czasopismo Straży Granicznej, Warszawa 1938r., s. 101 - 102.

ka, komisarz Mikołaj Radochoński, komisarz Emil Rogalski, komisarz Julian Rosiński, komisarz Kazimierz Schleyen, komisarz Tomasz Steciak, komisarz Franciszek Szulc, komisarz Zygmunt Szymczyński, komisarz Stanisław Szymiczek, komisarz Edward Zaprzalski, podkomisarz Józef Blum, podkomisarz Bronisław Borowiec, podkomisarz Józef Flaszka, podkomisarz Józef Jaroszewski, podkomisarz Julian Kapuściński, podkomisarz Stanisław Muszelki, podkomisarz Marian Orzechowski, podkomisarz Jan Ostróżka, podkomisarz Stanisław Palonek, podkomisarz Mieczysław Pieniążek, podkomisarz Roman Szabłowski, podkomisarz Tadeusz Szafarski, podkomisarz Stanisław Widliński, aspirant Lucjan Klimontowicz, st. przodownik Wacław Bocheński, st. przodownik Marcin Dziegiel, st. przodownik Mieczysław Gniewiński, st. przodownik Józef Górnicki, st. przodownik Franciszek Hanzlik, st. przodownik Stanisław Iwanicki, st. przodownik Stanisław Kono packi, st. przodownik Stanisław Kopystański, st. przodownik Adolf Kotarba, st. przodownik Stanisław Kozłowski, st. przodownik Franciszek Kozub, st. przodownik Ferdynand Król, st. przodownik Andrzej Łabużek, st. przodownik Czesław Malanowicz, st. przodownik Malinowski Gracjan, st. przodownik Dominik Młotolski, st. przodownik Wiesław Olszewski, st. przodownik Adam Smaga, st. przodownik Kazimierz Węgrzynek, st. przodownik Antoni Wysocki, st. przodownik Tadeusz Zaradzki, przodownik Józef Brożek, przodownik Stanisław Bulek, przodownik Alojzy Chibowski, przodownik Jan Cyprian, przodownik Władysław Dąbrowski, przodownik Józef Gaudański, przodownik Tadeusz Głązowski, przodownik Franciszek Grześkowiak, przodownik Jan Jończy, przodownik Franciszek Kalimon, przodownik Wincenty Kornak, przodownik Franciszek Kowalewski, przodownik Józef Lejczak, przodownik Karol Letniowski, przodownik Jan Łyczak, przodownik Jan Łydka, przodownik Jan Madej I, przodownik Piotr Miazek, przodownik Ludwik Moskwa, przodownik Franciszek Nowak, przodownik Jan Olearnka, przodownik Stanisław Orzech, przodownik Edmund Piasecki, przodownik Adolf Próchnicki, przodownik Kazimierz Przybill, przodownik Bolesław Przybylak, przodownik Stanisław Ratajczak, przodownik Jan Sawicki, przodownik Bolesław Siudara, przodownik Zygmunt Skrzeczowski, przodownik Władysław Szpakowski, przodownik Józef Szwarc, przodownik Zygmunt Wenzel, st. strażnik Franciszek Adamczyk, st. strażnik Wiktor Bednarz, st. strażnik Józef

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Ciepko, st. strażnik Antoni Domański, st. strażnik Antoni Drgoszewski, st. strażnik Stefan Dulęba, st. strażnik Władysław Gąska, st. strażnik Jan Grys, st. strażnik Józef Hornik, st. strażnik Czesław Jabłoński, st. strażnik Jakubowski Jan, st. strażnik Franciszek Kozicki, st. strażnik Stanisław Kudelski, st. strażnik Franciszek Łaski, st. strażnik Stanisław Mońko, st. strażnik Bazyle Oleksiak, st. strażnik Jan Pawlak IV, st. strażnik Stanisław Ratajczak, st. strażnik Jan Stachowski, st. strażnik Karol Straub, st. strażnik Jan Wendzel, st. strażnik Franciszek Wilkoszewski, st. strażnik Ludwik Witkowski, st. strażnik Stanisław Wroński, strażnik Józef Brychcy, strażnik Jan Rogowski, strażnik Jan Seidler, strażnik Józef Zygiert

W 1938 roku w Straży Granicznej służbę pełniło 461 funkcjonariuszy odznaczonych Krzyżem i Medalem Niepodległości w tym:

- 6 Krzyżem Niepodległości z Mieczami,
- 148 Krzyżem Niepodległości,
- 307 Medalem Niepodległości.

Należy podkreślić jednak, że lista odznaczonych funkcjonariuszy Straży Granicznej zamieszczona w wydawnictwie okolicznościowym z okazji dziesięciolecia istnienia formacji została sporządzona na początku 1938 roku i nie obejmowała tych, którzy zwolnili się ze służby w formacji granicznej przed 1938 rokiem oraz odznaczonych, którzy brali czynny udział w operacji przyłączenia Zaolzia do Polski w październiku 1938 roku.

Biogramy oficerów i strażników pełniących służbę w Straży Granicznej na południowym odcinku granicy w latach 1928 – 1939 odznaczonych Krzyże i medalem Niepodległości

staryszy przodownik BAR Mieczysław

ur.: 27 kwietnia 1898 r. w Żydatyczach, pow. Lwów, woj. lwowskie

syn: Franciszka i Józefy z domu Sawicka

wyznanie: rzymsko – katolickie

wykształcenie: ukończył Gimnazjum w Stanisławowie

zawód: introligator

15.08.1922 r. zawarł związek małżeński z Marią Drozd,

dzieci: brak danych

W wieku 14 lat, w 1912 r. wstąpił do działającej na terenie Galicji Wschodniej organizacji przysposobienia wojskowego – Drużyny Bartoszewskiej w Żydatyczach. W kwietniu 1914 r. został oddelegowany na 4–miesięczny kurs podoficerski we Lwowie, po ukończeniu którego został mianowany dowódcą rotę. Po rozwiązaniu organizacji, w 1914 r. podczas I wojny światowej wstępuje do II Brygady Legionów. Zostaje przydzielony do 2 kompanii 2 Pułku Piechoty Legionów, z którą przeszedł cały szlak bojowy. 5 listopada 1915 r. w bitwie pod Kostuchową zostaje ciężko ranny. Podczas próby przedarcia się przez front pod Rarańczą w nocy z 15 na 16 lutego 1918 r. dostaje się do niewoli austriackiej i zostaje internowany na terenie Węgier w miejscowości Bustyshag, gdzie przebywa do połowy czerwca 1918 r. Po wcieleniu do armii austriackiej podczas transportu na front włoski dezertuje z jej szeregów. Wstępuje jako ochotnik do Polskiej Organizacji Wojskowej, za co zostaje przez Austriaków aresztowany i osadzony w Cytadeli we Lwowie.

Po zwolnieniu, od 30 października 1918 r. uczestniczył w obronie szkoły Sienkiewicza we Lwowie. W listopadzie 1918 r. wstępuje do Wojska Polskiego, gdzie służy kolejno w 1 Pułku Piechoty Strzelców Lwowskich a następnie 38 Pułku Piechoty. Podczas walk polsko – ukraińskich w Galicji Wschodniej w styczniu 1919 r. pod Dublanami dostaje się do niewoli ukraińskiej skąd udaje mu się uciec. W trakcie niewoli ukraińskiej był wielokrotnie torturowany.

Po dotarciu do macierzystej jednostki ze względu na stan zdrowia w jakim się znajdował po pobycie w niewoli, zostaje urlopowany na okres miesiąca celem poprawy stanu zdrowia. Po zakończeniu działań wojennych w maju 1921 r. zostaje przydzielony do II Wydziału Sztabu DOK we Lwowie. W listopadzie 1921 r. zostaje w stopniu starszego sierżanta zdemobilizowany. Przez pięć miesięcy pracuje jako urzędnik w Fabryce Kwasu Węglowego K. Francela

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

we Lwowie. W kwietniu 1922 r. jako uczestnik walk o niepodległą Polskę zostaje przyjęty przez Dyрекcję Ceł we Lwowie do służby w Straży Celnej. Po zaprzysiężeniu zostaje skierowany na przeszkolenie do SC w Zambrowie, które ukończył 23 czerwca 1922 r. Z chwilą zakończenia szkoły zostaje skierowany do służby na granicę południowo – wschodnią Polski. W 1926 r. ukończył 4–miesięczny kurs przeszkolenia w CS SC w Górze Kalwarii. Po reorganizacji formacji, w marcu 1928 r. wstępuje do Straży Granicznej.

Przebieg służby w SG:

1928 – 1935 pełni służbę w Małopolskim Inspektoracie Okręgowym SG

1935 – 1937 kieruje placówkami wywiadowczymi w Stanisławowie oraz w Ławocznem podległymi Wschodnio – Małopolskiemu Inspektoratowi Okręgowemu SG we Lwowie

30.05.1937 r. ze względu na stan zdrowia zostaje przeniesiony w stan spoczynku

Odnaczenia:

- *Krzyż Niepodległości*
- *4–krotnie Krzyż Walecznych*
- *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918 – 1921*
- *Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości*
- *Odnaka II Brygady Legionów*
- *Krzyż Legionowy*
- *Krzyż Obrony Lwowa z Mieczami*

W listopadzie 1933 r. ukończył kurs nauki obywatelskiej na Powszechnym Uniwersytecie Korespondencyjnym w Warszawie. Po przeniesieniu w stan spoczynku, 9 października 1937 r. rozpoczyna pracę w Urzędzie Celnym we Lwowie w charakterze pracownika kontraktowego. Był członkiem Związku Strzeleckiego, Związku Legionistów, Związku Obrońców Lwowa. Dalsze jego losy są nieznane.

CDIA we Lwowie, Fond 204/2/748

komisarz CHEŁMECKI Tadeusz

ur.: 27 sierpnia 1896 r. w Szczawnicy, pow. Nowy Targ, woj. krakowskie

syn: brak danych

wyznanie: rzymsko – katolickie

wykształcenie: ukończył Gimnazjum w Krakowie

14.01.1920 r. zawarł związek małżeński z Marią Amelią Szczygielską, z którą miał troje dzieci Danutę, Marię oraz Jaromira

W sierpniu 1928 r. został przyjęty do służby w Pomorskim Inspektoracie Okręgowym SG w Czersku i po zaprzysiężeniu skierowany do służby na granicy polsko – niemieckiej. W styczniu 1929 r. przed komisją w Pomorskim Inspektoracie Okręgowym SG w Czersku zdał egzamin z obowiązujących przepisów w Straży Granicznej.

Przebieg służby w SG:

8.08.1928 r. zostaje mianowany kierownikiem Komisariatu Sierakowice, IG Tczew, Pomorski Inspektorat Okręgowy SG

Odnaczenia:

- *Krzyż Niepodległości*
- *Srebrny Krzyż Zasługi*

W latach trzydziestych jest autorem wielu artykułów z zakresu służby granicznej zamieszczonych w Czasopiśmie Straży Granicznej „Czaty”. Więzień obozu sowieckiego w Ostaszkowie, został zamordowany w 1940 r. w Twerze¹⁷.

Zespół akt personalnych 416/17 Archiwum SG Szczecin

¹⁷ M. J. Rubas „Katyńska lista strat polskich formacji granicznych”, Warszawa 2000r., s. 41

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

przodownik CHIROWSKI Alojzy

ur.: 27 sierpnia 1899 r. w Dawidówku, woj. lwowskie

syn: Jana i Katarzyny z domu – nazwisko nieczytelne

wyznanie: rzymsko – katolickie

narodowość: polska

wykształcenie: ukończył 2 klasy Szkoły Wydziałowej

miejsce stałego zamieszkania: Budzyń

zawarł związek małżeński z Anną Perzyńską, nie posiadał dzieci

W 1922 r. został przyjęty do służby w Korpusie Straży Celnej przez Dyrekcję Ceł we Lwowie. W lipcu 1922 r. ukończył sześciotygodniowy kurs w Szkole SC w Zambrowie. Po zakończeniu kursu, zostaje skierowany do pełnienia służby na granicy polsko – rumuńskiej w Komisariacie Tuczapy. Po reorganizacji formacji, w marcu 1928 r. zostaje przyjęty do Straży Granicznej.

Przebieg służby w SG:

1.04.1928 – 3.02.1934 Placówka I Linii Uścieryki, K–t Żabie, IG Kołomyja

3.02.1934 – 12.03.1936 pełnił obowiązki kierownika Placówki I Linii Tudiów, K–t Kosów, IG Kołomyja

w lipcu 1936 r. ukończył w CS SG w Rawie Ruskiej IV Kurs dla Kierowników Placówek

15.10.1937 r. kierownik Placówki I Linii Tudiów, K–t Kosów, IG Kołomyja

Odnaczenia:

- *Krzyż Niepodległości*
- *Brązowy Krzyż Zasługi*
- *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918 – 1921*
- *Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości*
- *Brązowy Medal za Długoletnią Służbę*
- *Odnaka Pamiątkowa Straży Granicznej*
- *Odnaka Internowanych Legionistów na Węgrzech*

W aktach osobowych przodownika Alojzego Chirowskiego zachowały się roczne listy kwalifikacyjne za lata 1929 – 1938, był oceniany przez przełożonych dobrze. Dalsze jego losy są nieznane.

CDIA we Lwowie, Fond 204/2/2307

starszy strażnik DROGOSZEWSKI Antoni

ur.: 13 czerwca 1902 r. w Świnnie na terenie Rosji

syn: Antoniego i Marii z domu Grabowska

wyznanie: rzymsko – katolickie

wykształcenie: w 1918 r. ukończył Gimnazjum im. Tadeusza Czackiego w Żytomierzu

zawód: urzędnik prywatny

zamieszkały: Białoźorka, pow. Krzemieniec

19.10.1924 r. zawarł związek małżeński z Anną Suchowiecką, z którą miał troje dzieci Józefa, Stanisława i Jerzego

W 1918 r. wstąpił na terenie Ukrainy do III Korpusu Polskiego gen. Eugeniusza de Henning – Michaelisa, służył w Artylerii Konnej. W latach 1918 – 1919 był członkiem POW na Ukrainie.

16 maja 1919 r. wstąpił jako ochotnik do Wojska Polskiego i otrzymał przydział służbowy do 2 Baterii 5 Dyonu Artylerii Konnej. Z dniem 5 kwietnia 1922 r. zostaje w stopniu plutonowego przeniesiony do rezerwy.

Po przejściu do rezerwy w latach 1922 – 1931 pracował jako urzędnik prywatny w przedsiębiorstwach na terenie Polski. W grudniu 1931 r. wstąpił do służby w SG w Małopolskim Inspektoracie Okręgowym SG w Przemyślu.

Przebieg służby w SG:

7.12.1931 r. został zaprzysiężony do służby w siedzibie IG Kołomyja

5.12.1931 – 15.04.1932 Placówka I Linii Jasienów Polny, K–t Horodenka, IG Kołomyja

15.04.1932 r. ukończył w CS SG w Górze Kalwarii XVIII Kurs Doszkolenia dla Szeregowych

2.11.1933 – 29.11.1936 Placówka II Linii Kołomyja, IG Kołomyja – służba wywiadowcza

30.09.1936 – 20.07.1937 Placówka II Linii Kołomyja – sztab IG Kołomyja – służba wywiadowcza

10.07.1937 r. ukończył w CS SG w Rawie Ruskiej VI Kurs Doszkolenia

21.07.1937 – 14.02.1938 zastępca kierownika Placówki II Linii Kołomyja, IG Kołomyja

15.02.1938 r. został mianowany kierownikiem Placówki II Linii Kołomyja, Obwód SG Kołomyja – służba wywiadowcza

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Awanse:

starszy strażnik – 1935 r.

Odnaczenia:

- *Krzyż Walecznych*
- *Krzyż Niepodległości*
- *Brązowy Krzyż Zasługi*
- *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918 – 1921*
- *Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości*
- *Odznaka Pamiątkowa Straży Granicznej*

W katach personalnych zachowały się roczne listy kwalifikacyjne z lat 1932–1938, w których został oceniony bardzo dobrze. W 1938 r. podkomisarz R. Szabłowski sporządził następującą charakterystykę: „(...) *Dobry wykonawca, posiada umiejętność podchodzenia do ludzi w pracy wywiadowczej i granicznej, dość dobrze wyszkolony zasługuje na awans (...)*” s. 43. Dalsze jego losy są nieznane.

CDIA we Lwowie, Fond 204/2/1207

inspektor GÓRA Jan

ur.: 3 sierpnia 1886 r. we wsi Brzezina, pow. Wadowice, woj. krakowskie

syn: Piotra

wyznanie: rzymsko – katolickie

narodowość: polska

wykształcenie: średnie

15.07.1915 r. zawarł związek małżeński z Bronisławą Wiszniewską, z którą miał troje dzieci Tadeusza, Jerzego, Jadwigę

Podczas I wojny światowej, w wieku 18 lat wstąpił do Legionów Polskich. W 1914 r. jako podporucznik dowodzi plutonem 1 Kompanii 2 Pułku Piechoty Legionów Polskich. Brał udział w działaniach wojennych na terenie Karpat, Bukowiny i Besarabii.

W latach 1916 – 1917 był odpowiedzialny za werbunek ochotników do Legionów. Po odzyskaniu niepodległości, 15 listopada 1918 r. został przyjęty do Wojska Polskiego i zweryfikowany do stopnia kapitana. W wojsku przeszedł różne szczeble kariery dowódczej.

W latach 1928 – 1929 był zastępcą dowódcy 9 Pułku Piechoty Legionów w Zamościu. W kwietniu 1929 r. zostaje przyjęty do służby w SG przez Ministerstwo Skarbu i skierowany do Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego Straży Granicznej w Sanoku. Po zaprzysiężeniu, które odbyło się 25 kwietnia 1929 r. otrzymał przydział służbowy do IG Stryj.

Przebieg służby w SG:

1.05.1929 – 1930 kierownik IG w Stryju

We wrześniu 1939 r. został aresztowany przez Rosjan i po procesie, w którym otrzymał wyrok 8 lat pobytu w Gułagu, został zesłany do Sibłagu na Syberii¹⁸. Dalsze jego losy są nieznane.

Awanse:

podporucznik – 1914 r.

porucznik – 1915 r.

¹⁸ W.K. Cygan „Oficerowie Polskich Legionów 1914 – 1917. Słownik biograficzny”, Warszawa 2005 r., t. II, s. 46

Z HISTORII OCHRONYGRANIC

kapitan – 1918 r.

major – 1919 r.

inspektor – 1929 r.

Odnaczenia:

- *Krzyż Niepodległości*
- *Krzyż Walecznych*

Teczka personalna nie zawiera innych dokumentów związanych ze służbą inspektora Jana Góry. Opis Służbowy, który został założony po przyjęciu do służby w SG znajduje się w aktach personalnych strażnika Jana Góry.

CDIA we Lwowie, Fond 204/2/1122

przodownik SZPAKOWSKI Władysław

ur.: 6 września 1897 r. w Nowym Mieście, pow. Dobromil, woj. lwowskie

syn : Antoniego i Anny z domu Sikorska

wyznanie: rzymsko – katolickie

wykształcenie: ukończył 4–klasową Szkołę Ludową

5.11.1924 r. zawarł związek małżeński z Julią z domu Sařabun, z którą miał trzech

synów Mariana, Zbigniewa oraz Juliusza

W 1914 r. jako siedemnastolatek wstępuje do Legionów Polskich, gdzie otrzymuje przydział do II Brygady Legionów. Po kryzysie przysięgowym zostaje internowany przez Austriaków w Marmageschiget. W obozie przebywał do 15 września 1918 r. Po powrocie do kraju, wstępuje do Wojska Polskiego, z którym bierze udział w walkach z bolszewikami.

Po demobilizacji z wojska, 2 lipca 1922 r. wstąpił w Dyrekcji Ceł we Lwowie do służby w Korpusie Straży Celnej. Po zaprzysiężeniu i podstawowym przeszkoleniu w Szkole SC został skierowany na granicę z Rumunią, gdzie otrzymał przydział do ISC w Zaleszczykach. W lipcu 1927 r. ukończył z wynikiem bardzo dobrym kurs w CS SC w Górze Kalwarii. Po rozwiązaniu w 1927 r. ISC w Zaleszczykach został przeniesiony do Śląskiego Inspektoratu Okręgowego Straży Celnej, gdzie otrzymał przydział do Placówki Repty Nowe na granicy z Niemcami. W placówce tej służył do rozwiązania formacji. W marcu 1928 r. wstępuje do Straży Granicznej.

Przebieg służby w SG:

1.11.1928 – 30.11.1934 służył w Placówce I Linii Repty Nowe, K–t Tarnowskie Góry, IG Lubliniec Śląski Inspektorat Okręgowy SG

1.12.1934 – 31.01.1935 Placówka II Linii Tarnowskie Góry, IG Lubliniec – służba wywiadowcza

01.06.1935 r. został przeniesiony na własną prośbę do Wschodnio – Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG we Lwowie

2.06.1935 został mianowany kierownikiem Placówki II Linii Przemyśl – służba wywiadowcza

Podczas kampanii wrześniowej zostaje zmobilizowany do Batalionu Obrony Narodowej, z którym bierze udział w walkach z Niemcami pod Przemyślem i Rawą Ruską. 18 września 1939 r. przekracza granicę polsko – rumuńską i zostaje internowany na terenie Rumunii. Pod koniec 1939 r. zostaje ewakuowany z Rumunii, poprzez Bułgarię i Turcję dostaje się Bliski Wschód, gdzie otrzymuje przydział do Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich na terenie

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Syrii. W 1941 r. bierze udział w obronie twierdzy Tobruk. Po zakończeniu działań wojennych w Afryce i rozformowaniu brygady zostaje przydzielony do 3 Dywizji Strzelców Karpackich w II Korpusie Polskim. Po przerzuceniu korpusu na Półwysep Apeniński bierze w walkach pod Monte Cassino oraz w walkach o Ankonę i Bolonię. Z chwilą zakończenia wojny jako żołnierz PSZ bierze udział w okupacji północnych Włoch. W 1946 r. zostaje przeniesiony do Anglii, gdzie po demobilizacji osiadł na stałe. Po wojnie pracował w firmie Marianori & Heleny. 21 października 1957 r. po 17 latach nieobecności w Polsce decyduje się na powrót do kraju. W latach 1958–1969 pracował w Ruchu Spółdzielczym. W 1969 r. przeszedł na emeryturę. Zmarł latem 1978 roku w Poznaniu, gdzie został pochowany na miejscowym cmentarzu¹⁹.

Awanse:

przodownik – 1935 r.

Odnaczenia:

- *Krzyż Walecznych*
- *Brązowy Krzyż Zasługi*
- *Brązowy Medal Za Długoletnią Służbę*
- *Odnaka Pamiątkowa II Brygady Legionów*
- *Krzyż Honorowy 3 Pułku Piechoty Legionów Polskich*
- *Gwiazda Przemyśla*
- *Odnaka Pamiątkowa Straży Granicznej*

W aktach osobowych przodownika Szpakowskiego zachowały się między innymi: Wykaz Stanu Służby oraz roczne listy kwalifikacyjne za poszczególne lata służby, w których został oceniany przez przełożonych bardzo dobrze.

Zespół Akt Straży Granicznej, ASG w Szczecinie sygn. akt nr 416/679; CDIA we Lwowie, Fond 204/2/2408

¹⁹ Na podstawie informacji pisemnej uzyskanej od Mariana Szpakowskiego syna przodownika Władysława Szpakowskiego, w posiadaniu Autora.

podkomisarz WIDLIŃSKI Stanisław

ur.: 21 stycznia 1898 r. w Krynicy Zdroju, pow. Nowy Sącz, woj. krakowskie

syn: Józefa i Antoniny z domu Kubicka

wyznanie: rzymsko – katolickie

wykształcenie: ukończył Szkołę Wydziałową

miejsce stałego zamieszkania: Kołczyce

zawarł związek małżeński z Jadwigą Urbańską, z którą miał dwoje dzieci
Janinę i Mieczysława

Podczas I wojny światowej w 1914 r. wstąpił jako ochotnik do II Brygady Legionów Polskich. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w listopadzie 1918 r. wstępuje do tworzącego się Wojska Polskiego. Bierze udział w walkach polsko – ukraińskich w Galicji Wschodniej. W styczniu 1919 r. zostaje przydzielony jako podoficer do 1 Pułku Piechoty Legionów. Wraz z pułkiem brał udział w walkach z bolszewikami na Wileńszczyźnie oraz na terenie Białorusi. W 1920 r. wraz z jednostką walczy pod Dyneburgiem na Łotwie. Po zakończeniu wojny powrócił do garnizonu w Wilnie. W latach 1926 – 1930 pełnił służbę w 79 Pułku Piechoty w Słonimie. 31 marca 1928 r. ukończył pięciomiesięczny Kurs dla Podoficerów Zawodowych w Grudziądzu. 31 maja 1930 r. został przeniesiony do rezerwy. Pełniąc służbę w wojsku złożył podanie do Ministerstwa Skarbu o przyjęcie do Straży Granicznej.

1 czerwca 1932 r. został przyjęty przez Ministerstwo Skarbu do Straży Granicznej, gdzie otrzymał przydział na stanowisko kierownika placówki w Śląskim Inspektoracie Okręgowym Straży Granicznej.

Przebieg służby w SG:

1.06.1930 – 10.05.1932 kierownik Placówki, K–t Ustroń, IG Cieszyn

11.05.1932 r. został przeniesiony do Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG w Przemyślu

11.05.1932 – 28.05.1932r. praktyka w K–cie Piwniczna, IG Nowy Targ

28.05.1932 – 23.09.1934 pełnił obowiązki Kierownika K–tu Żabie, IG Kołomyja

20.12.1932 r. ukończył trzymiesięczny II Kurs Doskonalenia Oficerów w CS SG w Górze Kalwarii

24.09.1934 r. został mianowany kierownikiem K–tu Komańcza, IG Sambor

1937 r. odbył praktykę zawodową w sztabie Wschodnio – Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG we Lwowie

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

lutu 1938 r. ukończył II Kurs Doskonalenia Kierowników Komisariatów w CS SG w Rawie Ruskiej

Po przegranej kampanii wrześniowej, poprzez Węgry przedostaje się do Francji, gdzie wstępuje do Wojska Polskiego. W czerwcu 1940 r. zostaje ewakuowany do Wielkiej Brytanii.

Po zakończeniu II wojny światowej, osiedlił się w ośrodku dla polskich żołnierzy w Long Maraton koło Stratford na terenie Wielkiej Brytanii. W 1965 r. po dwudziestu sześciu latach nieobecności w kraju, zdecydował się na powrót do Polski. Zamieszkał w Sanoku.

Zmarł nagle 13 lipca 1969 r., został pochowany na cmentarzu komunalnym w Nowym Sączu²⁰.

Awanse:

przodownik – 1930 r.

aspirant – 1932 r.

podkomisarz – 1937 r.

Odnaczenia:

- *Krzyż Niepodległości*
- *trzykrotnie Krzyż Walecznych*
- *Srebrny Krzyż Zasługi*
- *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918 – 1921*
- *Brązowy Medal Za Długoletnią Służbę*
- *Krzyż Legionowy*
- *Krzyż Łotewski 1918 – 1928*
- *The War Medal 1939 – 1945*

W aktach osobowych podkomisarza Widlińskiego zachowały się między innymi: Wykaz Stanu Służby oraz roczne listy kwalifikacyjne za poszczególne lata służby, w których był oceniony przez przełożonych dobrze.

CDIA we Lwowie, Fond 204 2/ 924

²⁰ Na podstawie relacji pisemnej Mieczysława Widlińskiego syna podkomisarza Stanisława Widlińskiego, w posiadaniu Autora.

starszy strażnik JANCZYSZYN Jan

ur.: 27 grudnia 1899 r. we Lwowie, woj. lwowskie

syn: Rozalii

wyznanie: rzymsko – katolickie

wykształcenie: ukończył 4–klasową Szkołę Powszechną w Sokolnikach

zawód: bez zawodu

zawarł związek małżeński z Marią Barczyk, z którą miał dwoje dzieci Janinę oraz Stefana

W wieku niespełna 17 lat, w 1916 r. wstępuje jako ochotnik do Legionów Polskich i otrzymuje przydział do 5 Pułku Piechoty Legionów. Po kryzysie przysięgowym, w grudniu 1917 r. zostaje wcielony do 100 Pułku Piechoty armii austriackiej w Cieszynie, z którym bierze udział w wojnie. W listopadzie 1928 r. wstępuje do służby w Wojsku Polskim i zostaje przydzielony do służb intendenckich we Lwowie. W grudniu 1921 r. zostaje zdemobilizowany z wojska.

Przez kilka miesięcy poszukuje pracy, w lipcu 1922 r. zostaje przyjęty przez Dyрекcję Ceł we Lwowie do służby w ochronie granicy państwa w Straży Celnej. Po zaprzysiężeniu do służby, zostaje skierowany do ISC w Śniatynie, gdzie pełni służbę graniczną, aż do rozwiązania formacji. W grudniu 1927 r. kończy kurs Hodowli i Tresury Psów w Pieczorach. Po ukończeniu kursu powraca do ISC w Śniatynie, gdzie pełni funkcję przewodnika psa służbowego. W marcu 1928 r. po reorganizacji formacji wstępuje do Straży Granicznej.

Przebieg służby w SG:

1.04.1928 – 20.07.1929 Placówka I Linii Tuczapy, K–t Śniatyn, IG Kołomyja – przewodnik psa służbowego

15.10.1930 r. ukończył kurs tresury psów w Zakładzie w Galewicach koło Góry Kalwarii

16.10.1930 – 4.12.1930 Placówka I Linii Kutry, K–t Kosów, IG Kołomyja

5.12.1930 – 17.12.1932 Placówka I Linii Serafince, K–t Horodenka, IG Kołomyja – przewodnik psa służbowego

18 grudnia 1932 r. zostaje przeniesiony do Śląskiego Inspektoratu Okręgowego SG

18.12.1932 – 5.04.1934 Placówka I Linii Pawełki, K–t Herby Śląskie, IG Częstochowa

w kwietniu 1934 r. przenosi się do Wschodnio – Małopolskiego Inspektoratu Okręgowego SG we Lwowie

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

7.04.1934 – 9.05.1934 Placówka I Linii Uścieryki, K–t Żabie, IG Kołomyja

10.05.1934 – 2.01.1938 Placówka I Linii Dołhopole, K–t Żabie, IG Kołomyja

*3.01.1938 – 10.09.1938 Placówka I Linii Grabów, K–t Horodenka, IG Kołomyja
– służba graniczna*

z dniem 30.09.1938 r. ze względu na zły stan zdrowia został przeniesiony w stan spoczynku

Awanse:

straszy strażnik – 1935 r.

Odnaczenia:

- *Medal Niepodległości*
- *Brązowy Krzyż Zasługi*
- *Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918 – 1921*
- *Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości*
- *Brązowy Medal Za Długoletnią Służbę*
- *Krzyż Legionowy*
- *Odnaka Pamiątkowa Straży Granicznej*

W lipcu 1938 roku na podstawie Orzeczenia Komisji Lekarskiej I Instancji przy Urzędzie Wojewódzkim w Stanisławowie został uznany jako niezdolny do pełnienia służby w Straży Granicznej. W orzeczeniu komisja lekarska stwierdziła, że w trakcie służby w wojsku oraz na granicy doznał on 65 procent uszczerbku na zdrowiu.

Zachowały się roczne listy kwalifikacyjne za lata 1929 – 1937, w których był oceniany przez przełożonych różnie. Dalsze jego losy są nieznane.

CDIA we Lwowie, Fond 204/2/2461

Kozłowski Piotr; Kawalerowie Krzyża i Medalu Niepodległości w Straży Granicznej II RP, Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia nr 1-2/2012, Koszalin 2012, s. 245 – 272.